

Кривенко О.В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Національна гвардія України)

УДК 351.74

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

З'ясовано особливості діяльності Національної гвардії України в умовах надзвичайного стану. Розглянуто завдання та функції Національної гвардії України під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Констатовано, що сили Національної гвардії в системі Міністерства внутрішніх справ України є основними в умовах реалізації антитерористичної операції.

Ключові слова: Національна гвардія України, надзвичайний стан, антитерористична операція, службово-бойова діяльність.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку державності в Україні асоціюється з низкою економічних, правових, організаційних, соціальних перетворень. Важливе місце у сфері охорони громадського порядку і громадської безпеки України займає Національна гвардія України. У зв'язку з воєнно-політичною ситуацією, що склалася у нашій державі, Верховна Рада України ухвалила рішення щодо створення на базі внутрішніх військ МВС (які, до речі, є другим за чисельністю українським військовим формуванням) Національної гвардії України – нової моделі військових сил внутрішньої безпеки, здатних у найкоротші строки виконувати визначені завдання в будь-якому регіоні держави. Створення такого формування як Національна гвардія України відбувалося поступово. За основу створення Національної гвардії України було взято європейську модель військового формування з правоохоронними функціями, що базується на досвіді існування аналогічних формувань в інших країнах світу. Роль Національної гвардії у процесі збереження суверенної держави, її конституційного ладу є однією з основних.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Розв'язання окремих проблем діяльності сил правоохоронних відомств з охорони громадського порядку в умовах надзвичайного стану було розглянуто в роботах таких вітчизняних науковців: Д.О. Гончарук, С.Д. Кобилінський, О.Ю. Конєв, О.Д. Костюков, О.В. Плетньов, Д.С. Савочкін, В.А. Сягровець, Д.В. Талалай, В.В. Тоцький, І.О. Шаповалова, О.В. Шевченко та інших. Однак адміністративно-правові аспекти діяльності Національної гвардії в умовах надзвичайного стану в сучасних умовах державотворення залишилися недостатньо дослідженими.

Метою написання даної наукової статті є з'ясування особливостей діяльності Національної гвардії України в умовах надзвичайного стану.

Виклад основного матеріалу. Під впливом еволюції поглядів на засоби і способи забезпечення національної безпеки росте розуміння необхідності кардинального переосмислення підходів до формування системи забезпечення воєнної безпеки, переконання в тому, що без її вдосконалення неможливо досягти головної мети – забезпечити національну безпеку (стабільне міжнародне і внутрішньополітичне положення країни, її суверенітет і територіальну цілісність, захист і реалізацію національних інтересів) як невоєнних заходів, так і воєнної сили.

Для досягнення цієї мети необхідні розробка і послідовне проведення реалістичного військово-політичного курсу, підвищення рівня соціально-економічного розвитку, зміцнення воєнної організації держави, виходячи з військових загроз її національним інтересам, визначення і використання найбільш ефективних можливих форм і способів їх нейтралізації. Прагнення до комплексного і взаємозв'язаного обліку вказаних чинників при організації функціонування системи забезпечення воєнної безпеки дозволяє розглядати її як механізм, покликаний реалізовувати прийняті в країні концептуальні погляди і політичні установки в області забезпечення національної безпеки шляхом координації діяльності органів законодавчої, виконавчої влади й усіх інших елементів воєнної організації держави.

Національна гвардія України у 2014 році розпочала своє переформатування із кардинальної зміни свого адміністративно-правового статусу, що передбачено у Законі України «Про Національну гвардію України» [2].

У процесі реформування органів внутрішніх справ Національна гвардія України також займає центральне місце, що відображено у представленій у жовтні 2014 року реформі Міністерства внутрішніх справ [3–5].

Відповідно до Проекту Концепції першочергових заходів реформування Міністерства внутрішніх справ, Національна гвардія України має бути центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Міністерством внутрішніх справ України [4].

Задачі вдосконалення воєнної організації держави визначаються загальною орієнтацією на підвищення її ефективності, зміцнення морально-психологічного стану, поліпшення матеріально-технічного і соціального забезпечення. Вважаємо, що основними напрямками удосконалення діяльності Національної гвардії України на сучасному етапі має стати:

- оптимізація системи Національної гвардії України, структури, складу і чисельності, збалансований розвиток її компонентів;
- удосконалення стратегічного планування, приведення обсягу й змісту завдань Національної гвардії України відповідно до реальних потреб безпеки України, виключення невластивих функцій і завдань;
- удосконалення систем бойової і мобілізаційної готовності, мобілізаційної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України;

- підвищення ефективності системи оперативної і бойової підготовки, виховання військовослужбовців Національної гвардії України;
- перехід на єдину систему замовлень озброєння і воєнної техніки загального застосування;
- структурне, технологічне і якісне перетворення матеріально-технічної бази Національної гвардії України;
- підвищення соціального статусу військовослужбовців;
- проведення активної державної політики по зміцненню авторитету військової служби, а також з військово-патріотичного виховання громадян;
- удосконалення нормативної правової бази розвитку Національної гвардії України, її правовідносин з цивільним суспільством і державою на демократичних засадах.

Основна ідея та мета реформування Національної гвардії України полягають у створенні високооснащених, таких, що володіють достатнім потенціалом стримування, відповідають сучасним вимогам професійної і морально-психологічної підготовки, боєздатних, компактних і мобільних сил Національної гвардії України оптимального складу, структури і чисельності, приведенні їх у відповідність із сучасними військово-політичними реаліями і економічними можливостями держави.

Це дозволить забезпечити системний підхід до будівництва Національної гвардії України і скоординувати зусилля силових міністерств і відомств в організації оборони.

Основний шлях досягнення мети будівництва ефективної Національної гвардії України – додання їй оптимальних характеристик: за чисельністю, бойовим складом, організаційно-штатною структурою, системами управління й усіх видів забезпечення. Одна з неодмінних умов – оптимізація витрат матеріальних ресурсів і грошових коштів, що спрямовуються на забезпечення воєнної безпеки, підвищення ефективності їх використання на основі взаємопов'язаного, скоординованого реформування усіх органів виконавчої влади держави.

Аналіз змісту обов'язків, виконуваних Національною гвардією України, дозволяє зробити висновок, що вони є більш військовими, ніж правоохоронними. Вони переважно спрямовані на ведення військових дій у надзвичайних умовах, виконання завдань, притаманних військовослужбовцям, а не органам внутрішніх справ. Відповідно, виникає питання доцільності підпорядкованості Національної гвардії України Міністерству внутрішніх справ України. На нашу думку, це питання потребує додаткового вивчення, наукового обґрунтування та законодавчого закріплення.

Необхідно підкреслити, що у разі залучення до виконання завдань з охорони громадського порядку на військовослужбовців Національної гвардії України поширюються права та обов'язки, передбачені Законом України «Про Національну гвардію». Водночас військовослужбовців Національної гвардії України не можна ототожнювати з поліцейськими, а, відповідно, і прирівнювати їх адміністративно-правові статуси, оскільки виконуваних війсь-

ковослужбовцями Національної гвардії України правоохоронні функції є обмеженими.

Так, надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Проведення на Сході України антитерористичної операції відповідає ознакам надзвичайного стану, тому можна вважати дії Національної гвардії в зоні АТО такими, які відповідають діям за умов надзвичайного стану. Вважаємо виокремлення особливостей діяльності Національної гвардії в умовах надзвичайного стану актуальним, зважаючи на безпосередню участь даного органу у ліквідації конфлікту у Донецькій та Луганській областях.

Завдання Національної гвардії в умовах надзвичайного стану за цілеспрямованістю дій можна поділити на дві групи: 1) забезпечення громадської безпеки, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю; 2) рятування населення (захист життя та здоров'я), майна усіх форм власності, що піддається небезпеці [6].

Висновки. Необхідно підкреслити, що виконання поставлених завдань силами Національної гвардії України під час введення надзвичайного стану має специфічний характер та вимагає чіткої організаційно-правової регламентації від керівництва, особливо під час проведення спеціальних операцій. Пріоритетними напрямками діяльності сил Національної гвардії в умовах надзвичайного стану є виконання завдань щодо забезпечення громадської безпеки, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю, а також рятування населення (захист життя та здоров'я), майна усіх форм власності, що піддається небезпеці.

Під час антитерористичної операції важливим є врахування специфіки її проведення, бойової обстановки, а також врахування потенційних загроз ускладнення умов несення служби, можливості проведення терористичних заходів тощо. Зауважимо, що наукове дослідження даної проблематики має прикладне значення та потребує теоретичних розробок з метою вдосконалення діяльності Національної гвардії в умовах надзвичайного стану.

Бібліографічні посилання

1. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/876-18>
3. Реформа Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/arsen.avakov.1/posts/729456660477776:0>
4. Проект концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>
5. Проект Стратегії реформування органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365>
6. *Савочкіна Д.* Діяльність Національної гвардії України під час ускладнення оперативної обстановки (адміністративно-правові аспекти) // *Jurnalul Juridic National*. – Junie. – 2014. – С. 85–90 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/3/16.pdf>

Кривенко А.В. Особенности деятельности Национальной гвардии Украины в условиях чрезвычайного положения. Выяснены особенности деятельности Национальной гвардии Украины в условиях чрезвычайного положения. Рассмотрены задачи и функции Национальной гвардии Украины во время ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций. Констатировано, что силы Национальной гвардии в системе Министерства внутренних дел Украины являются основными в условиях реализации антитеррористической операции.

Ключевые слова: *Национальная гвардия Украины, чрезвычайное положение, антитеррористическая операция, служебно-боевая деятельность.*

Kryvenko O.V. Particularities of activities of the National Guard of Ukraine in state of emergency. The aim of the article is finding out of features of activity of the National Guard of Ukraine in the conditions of the state of emergency. A task and functions of the National Guard of Ukraine are considered during liquidation of consequences of emergencies. The author establishes, that forces of the National Guard in the system of Ministry of internal affairs of Ukraine are basic in the conditions of realization of anti-terror operation.

The tasks executed by the National Guard of Ukraine during the state of emergency have a specific character and demands a clear legal regulation from the authorities, especially during special operations. The priorities of the National Guard forces activities in the state of emergency is to ensure public safety, public order, fighting crime and rescuing people (protection of life and health), property of all forms of ownership, exposed to danger.

Keywords: *National Guard of Ukraine, state of emergency, anti-terror operation, service and combat activity.*

Надійшла до редакції 22.03.2016